

Марія Дубняк,
*аспірантка Науково-дослідного інституту
інформатики і права
НАПрН України*

ПРОЗОРИСТЬ, ВІДКРИТІСТЬ ТА ПІДЗВІТНІСТЬ ЯК ПРИНЦИПИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

У більшості країн Європи населення активно бере участь у процесі ухвалення рішень на місцевому рівні, тому що в нормативних документах країн-членів Ради Європи закріплюються принципи, які сприяють цьому, зокрема це принципи прозорості, відкритості і підзвітності.

Історично вперше рекомендації щодо участі і залучення мешканців до ухвалення рішень на рівні місцевого самоврядування було надано в Європейській хартії місцевого самоврядування (1985 р.) [1]. Вимоги про пріоритет в отриманні інформації від органів влади зазначено в Йоганнесбурзьких принципах (1995 р.), де також наголошено про важливість підзвітності органів влади в демократичному суспільстві [2]. У Варшавській декларації (2005 р.) стверджується, що ефективної демократії і управління на всіх рівнях може бути досягнуто тільки завдяки активній участі громадян і громадянського суспільства [3].

У Додатковому протоколі до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах місцевого самоврядування (2009 р.) також проголошено принцип максимального залучення та участі громадян у процесах ухва-

лення рішення, а також декларується принцип максимальної відкритості, прозорості та доступності повної інформації щодо діяльності органів місцевого самоврядування [4].

Принцип прозорості означає, що процедури, механізми та інструменти спрямовані на гарантування оприлюднення і публікацію відповідної нормативної та інституційної інформації, участі зацікавлених сторін у процесі ухвалення рішення владними інституціями, а також застосування правил, скерованих на регулювання поведінки посадових осіб [5].

На думку А. Буханевича, принцип відкритості передовсім характеризує зрозумілість для громадян цілей та функцій органу місцевої влади, а відповідно, і функціональну можливість як реалізацію інтересів громадян та їх вплив на цю діяльність. Він розглядає відкритість як певну форму доступу до інформації про діяльність влади, про процедури ухвалення та виконання державно-управлінських рішень, а також можливість впливу на діяльність органів державної влади [6].

Відкритість і прозорість у діяльності органів місцевої влади розуміється як можливість людини одержувати інформацію не тільки про себе, а й щодо соціальних, політичних, державних і регіональних питань без обмеження доступу до всіх видів інформації, діяльності та документів [7, с. 4].

Дотримання принципу підзвітності реалізується шляхом систематичного, аргументованого інформування та обговорення з громадою результатів діяльності ОМС.

Неухильне дотримання зазначених принципів створює умови для формування значного рівня довіри населення до влади та ухвалення ефективних рішень ОМС на основі широкого залучення громадян.

Кардинально протилежно виглядає ситуація в Україні. Оцінка публічної діяльності депутатів, міського голови, Ради

та її виконавчого органу по регіонах коливається від 30% до 60%, що відповідає низькому та середньому рівням [8].

Аналіз свідчить, що основними чинниками, які призводять до ускладнення процесу участі громадян, є недостатня імплементація принципів прозорості, відкритості та підзвітності в роботі ОМС, оскільки в законодавстві не визначено правові механізми щодо їх реалізації. Натомість наявні дискреційні повноваження в частині, що забезпечує публічність у діяльності ОМС. Наприклад, відповідно до ст. 47 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [9], за результатом вивчення і розгляду питань постійні комісії готують висновки і рекомендації, протоколи роботи комісій є відкритими та оприлюднюються і надаються на запит відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації». Слід наголосити, що надання інформації в такому порядку не є ефективним інструментом залучення та реалізації зазначених принципів з огляду на великий обсяг інформації, необхідної для ефективної участі в процесі ухвалення рішення.

Як убачається з аналізу деяких регламентів Рад та Положень про постійні комісії, які визначають порядок та організацію їхньої роботи, вони здебільшого дублюють відповідні положення Закону без будь-якої додаткової деталізації.

Отже, через відсутність чіткого правового механізму оприлюднення інформації про процес підготовки рішення та наслідків розгляду проблемних питань орган місцевого самоврядування самостійно не виступає з ініціативою щодо забезпечення прозорого, доступного і зрозумілого висвітлення своєї роботи.

Закон України «Про статус депутата місцевих рад» [10] містить лише загальне формулювання — «інформувати виборців про діяльність», без визначення порядку, методу

та способів оприлюднення інформації, без регламентації вимог до складу та змісту такої інформації, що подекуди призводить до формалізації процедури звіту.

Таким чином, для забезпечення принципів демократичного суспільства потрібно формувати ефективну інформаційну взаємодію, щоб його члени мали доступ до інформації, що стосується процесу ухвалення рішень органами місцевого самоврядування, які безпосередньо впливають на їхні права та інтереси.

Принципи прозорості, відкритості та підзвітності, проголошені в міжнародних документах, є основною умовою формування ефективної інформаційної взаємодії в місцевому самоврядуванні.

Проблема визначення правових механізмів щодо імплементації в національне законодавство з місцевого самоврядування принципів прозорості, відкритості та підзвітності є актуальною та потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1985 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036. — Назва з екрана.
2. Доступ до архівних документів: законодавство і практика / Харківська правозахисна група. — Харків: Права людини, 2010. — 416 с.
3. Варшавська декларація Ради Європи від 17.05.2005 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_716. — Назва з екрана.
4. Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах

- місцевого органу влади від 16.11.2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_946/paran2#n2. — Назва з екрана.
5. Luis A. Regulatory Governance and Sector Performance: Methodology and Evaluation for Electricity Distribution in Latin America [Електронний ресурс] / Andres Luis, J. Luis Guasch and Sebastian Lopez Azumendi. — Режим доступу: http://papers.ssrn.com/so13/papers.cfm?abstract_id=1089265. — Назва з екрана.
 6. Буханевич А. І. Забезпечення принципів відкритості та прозорості при налагодженні діалогу між владою та громадськістю / А. І. Буханевич // Державне управління: удосконалення та розвиток: Електронне наукове фахове видання. — 2010. — № 3.
 7. Гудима Н. В. Принцип відкритості та прозорості в діяльності органів державного управління України: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 «теорія та історія державного управління» / Н. В. Гудима. — К., 2008. — 17 с.
 8. Індекс публічності місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://publicityindex.org/>.
 9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 24. — Ст. 170.
 10. Про статус депутата місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 40. — Ст. 290.

Анна Ємельянова

Інститут законодавства Верховної Ради України

ПРАВО БУТИ ПОЧУТИМ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ПОДАЛЬШОЇ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ

Права людини ставали предметом наукових пошуків учених і дослідників у різні часи. Одним із фундаментальних було й залишається питання: чи може право існувати без того, щоб встановлюватися та захищатися державою? Ще І. Кант, О. Котляревський, Ш. Монтеск'є, Б. Спіноза намагалися дати відповідь на запитання: що є первинним — держава чи право? Автору імпонує судження, що право є первинним, існує а ргіогі, не потребує додаткового визнання свого існування. Право виникає в людини раніше за перший подих, «воно ніким не дається і ніким не може бути відчужене» [1, с. 74].

На думку автора, право бути почутим є саме тим правом, яке існує в кожного. Кожна людина має право бути почутою органами державної влади, органами місцевого самоврядування, державними органами та будь-якими посадовими особами юридичних осіб, до яких вона звертається. Гарантією ефективного діалогу між зазначеними суб'єктами та громадянами є соціально-правове забезпечення права бути почутим як у його широкому сенсі, так і в буквальному розумінні.